

DE ASTROLOGIA:
RABBI MOSIS
FILII MEIMON EPISTOLA
elegans, & cum Christiana reli-
gione congruens, Hebræa,
nunc primum edi-
ta & latina
facta.

IOHANNES ISAAC LEVITZ
germano auctore.

COLONIAE
Per Iacobum Sorerem.
ANNO M. D. LV.

XVI, 337

REVERENDO ET

ILLVSTRI DOMINO D. GE-

orgio à Seina ex Comitibus de Vuitgen-

stein, Metropolitane Colonienfis ecclesie

Decano, nec non Sanctorum Patrocli So-

fatenfis & Gereonis Colonienfis ec-

clesiarum præposito longè dig-

niffimo &c. gratiofo Domi-

no ac Mecænati fuo

Ioannes Ifaac

Leuita

S.D.

Magnoperè mihi probatur Ra-
binorum sententia, reuerende
ac illustris domine decane, qui
arbitratur, eos optimè sui crea-
toris amplitudinem perspicere, quicunq;
mirabilem illam cœli terræq; structuram
& syderum motiones prudenter confide-
rant, & diligenter perpendunt. Ad hoc e-
nim à Deo optimo maximo hæc facta esse
videntur, vt in ijs admirabilitas eius quo-
dammodo eluceret. Nam hinc Dauidis il-
lud perfectum esse aiunt: Domine deus
noster, quàm admirabile est nomen tuum
in vniuersa terra, qui dedisti gloriã tuam
super cœlos &c. quasi diceret Dei & glo-

A 3 riam

NVNCVPATORIA

mam iure admirationem moueat, quod item *Coldre* mihi prudenter intellexisse, & verè scriptum reliquisse videt: Ait enim: בקטון שברמישים מפליאת הכמהו: מיה שאון הדעת משנה אמתו: id est, in minimis reptilium adeò mirabilis eius sapientia, vt humani ingenij vires captumq; penitus superare videatur. Iam verò non modò ex hac, siue cõtemplatione, siue scientia in primis oportuna vtilitas existit, verum etiam maximè salutaris & ingenua delectatio. Quod tam est manifestum, vt nullã explicationè desideret. Porrò verò præclaras hæc, & nunquam satis laudatas disciplinas primam suam originè ab Hebræis duxisse, eosdemq; cum in omnibus hæc doctrinis, tũ præcipuè in mathematicis summè diligentes fuisse, satis quidè perspicuè ex *Genesi*, *Iob*, & *Iosepho* cognosci potest. Nam quod si harum rerũ ludæi rudes fuissent, qui quæso institutis ac mandatis à Deo optimo maximo receptis satisfacere potuissent? maximè cum in ijs permulta fuerint, quæ tum ad lunæ, tum ad solis cursum accõmodari oporteret. Verũ ne plura dicã de re minimè dubia, credo ego oĩbus illud planũ esse, iudæos fuisse primos harũ artiũ inuẽtores. Ab his

A 5 autem

EPISTOLA

riam & maiestatem perfacilè ex ipsius vniuersitatis & mundi constitutione intelligi posse. Ex quo *psalmo* illud quoque non obscure apparet, hominem ex contemplatione & cõsideratione opificij ipsius Dei multis nominibus præstabiliozem effici, illud quoque consequi, vt pietate & obseruantia, qua creatorem suum colit, nemini cedat, omninoq; plures eundem faciat, quàm alioqui facturus erat. Quamobrem à Rabinis, quorum fama ex doctrina illustris, dictum est. כל היודע לחשוב הקופות ומולות ואינו חושב עליו הבכתוב אימר את פועל ה לא הביטר ואת מעשה ידיו לא ראו וכו': Hoc est, Quisquis anni planetarumq; cursus & motiones intelligit, nec cõsiderat, de illo scripturã sic loqui: opus Dei non contemplati sunt, & opus manuum ipsius non perpendunt. Dei autem magnificentiam ex ipsius opere quoquomodo animaduerti ac intelligi posse, quid age mirum? præsertim cum is incredibilem suam virtutem, & sapientiam non in admirabili stellarum & syderum cursu hominibus tantum spectandam proposuerit: sed in alijs etiam minutissimis quibusq; rebus. Neque enim quicquam ab eo factum est, quod nõ sum

A 4 mam

NUNCUPATORIA

malè vsi sunt, quod sanè multis argumen-
tis perspicuè doceri potest. Inter quos
nihilominus tamen fuisse homines do-
ctrina & pietate celebres, qui omni stu-
dio id egerunt, vt harum doctrinarū abu-
sum tollerent, satis quidem cum aliunde
constat: tum verò id licet videre ex hac
epistola Rabbi Mosis filij Meimon, cla-
rissimi ex doctrina & multarum lingua-
rum cognitione Iudæi, qui ante quadrin-
gétos annos floruit, de cuius singulari eru-
ditione eiusmodi testimonium, legitur
משה במשה לא קם במושה id est, post Mo-
sen (prophetâ scilicet) nō fuit talis Moses
qualis Rabbi Moses: quibus uerbis nil
aliud iudicare volunt, quàm nullum Mo-
sen omnino à tempore Mosis eius qui Iu-
dæos ex Aegypto eduxit, tam celebrem &
clarum ex sapientia & doctrina fuisse,
quàm hic Rabbi Moses. Quod licet ve-
rum sit, non paucos tamen æmulos ha-
buit, à quibus varijs conuictijs laceratus
est ob philosophiæ studiū. Quæ emulatio
& inuidia industriâ eius haudquaquã retar-
dauit. Id quod multa & præclara ingenij te-
stimonia posteris relicta demonstrant, in
quibus admodum propè ad Christianam

A 7 reli-

EPISTOLA

autem deinde ad Chaldæos peruenérunt,
qui vt Hebræorum linguam corruperūt,
sic etiam has artes abusu vitiarunt. Malis
enim artibus Chaldæi natura addictiores
esse creduntur, quamobrem ab Hebræis
בשדים vocitati sunt, quemadmodū Rab-
bi Saadiah scribit, quod verbum בשדים
immutatis hoc modo בשדים vocalibus,
quasi diaboli sonat. Ab his enim, siquidè
artes eorum consideres, parum admodū
distare videntur. Hinc est grauis illa, imò
grauissima Dei comminatio Esaïæ 47.
capite גלית ברב ענהיך ועמדו נא
וירשיעך הרברי שמנים החוזים ברכב
בנוככים מודיעים לחדשים מאשריב
Hoc est, ineptus es ob multi-
tudinem consiliorum tuorum, stent nūc
& cōseruent te Speculatores cœli, qui cō-
templantur stellas, quiq; indicant, singu-
lis mensibus quid futurum sit tibi &c. Il-
lud autè ex compluribus locis partim Da-
nielis, partim etiam aliorum planè cōstat,
tā nobilibus sciētij chaldæos abusos esse.
Quæ abusus à Chaldæis paulatim ad Per-
sas deuenit, ab his deinde ad Græcos, à Græ-
cis ad Romanos deniq; , quoad per totum
ferè terrarum orbem vsus earundè vnâ cū
abusu spargeretur. Nā & Iudæi his interim

A 6 malè

9

NVNCPATORIA.

Siquidem non tantum me singulari quadam humanitate cōplexus: sed etiam non vulgarem in me liberalitatem exercuisti. Itaq; paruum hunc libellum sub tuo nomine in lucem edere uolui. Nō quod hac ratione, vel minimam tuorum meritorum partem me assequi credam: sed ut animū saltem accepti beneficij memorem declararem. Quem ego qualemcunq; libellum, ut sperare audeam tibi Reuerende D. Decane gratum fore, facit singularis tua & propē incredilis quædam humanitas. In qua re si opinionē meā m̄nimē falli intellexero, animū addideris ad maiora omni studio & industria conādū. Deus optimus Maximus Reuerendam & illustrē dignitatem tuam nobis quā diutissimē incolumen conseruet. Vale.

In Musæo nostro Col.

Agrippinæ 2. die

Nouembris

Anno

1554

8

EPISTOLA

religionē accedit, præcipue autē in hac epistola, in qua nō eruditē modō, verū etiā ad nostrā fidē peraccōmodatē de Astrologia edisserit. Hāc ego epistolam vnā cū alijs quibusdā ex probatis scriptoribus de sumptis, cōuerti & ad Phisicam hebræam adiunxi. Non equidem propterea, quōd apud Christianos scriptores talia nō reperiri existimem: sed ut Hebræos in multis nobiscum consentire ostenderem. De inde etiam ut studiosis huius linguæ adolescentibus, nō nihil adiuuētī pro nostra virili afferremus, qui nō solum res, sed etiam verba verborumq; formas ex hac epistola notare & obseruare possunt. Quare & punctis, quibus Hebræi pro vocalibus vtuntur, omnia diligenter notauimus & distinximus. Hunc autem laborē nostrū tibi R. D. Decane placuit dedicare, idque multis de causis, tum quod tibi ego post Reuerendissimum Coloniensem Archiepiscopum primū quasi honorē debeam, tum etiam quod literis & pietati, ut omnibus notissimum est, plurimum faues, & præcipuē sacræ huic linguæ, cui percipiendæ ante triginta annos operam nauasti. Denique quod magnis tuis beneficij in me collatis tibi astrictus sim.

A 8 Siqui-

Epistola antè quadringentos fermè annos à Rabbi Moses filio Meimon magno in primis & præclaro inter Iudæos magistro conscripta, ad Iudæos in Marsilia civitate habitantes, qua respondit ad quæstionem sibi ptopositâ, de ijs viris, qui omnia ex Planetis decerni & constitui volebant, quiq; nihil ex meritis siue iustitia, sed omnia ex planetis pendere, aliaq; huius generis existimabant. Quæ continet etiam historiam quandam mirè elegantem de Iudæo quodâ parum sano, qui Iudæis impo-
suit, seq; Messiam esse professus est. Quæ quidem omnia ad Hebrææ linguæ studio forum vsus ac vtilitatem, nunc primùm hebraicè & latinè interpretata, in lucem ædita sunt, opera & industria roannnis Isaac leuitæ, qui multis item in locis interpoluit quædam ex libro Creationis, ex Cos-
droa, & ex alijs veris-
tissimis libris.

אגרת שכמעט לפני ד' מאות שנה הוב
הגדול ביהודים נודע שמו רמ"בם ב
כתב ליהודים הדרים בעיר מרשיליא ו
והשיב להם על שאלתם ששאלו משהו
משום ענין האנשים הגזורים כל דבר
ע"פ המזלות ואומרים לאו כזוהא תל
תליא מלתא אלא כמזלא תליא מלהא
ובדומיהן! גם יש בו מעשה יפה מאוד
מיהודי אחד הסח הדעת שרמיה היה
היהודים ואמר שהוא משיח! כל אלו
לתועלת תלמידי לשון עברי עם הנקו
הנקודות עתה בראשון יצאו לאורה כל
בלשון עבר עם העתקה לשון רומי ע"י
טורח ירחנן יצחק הלוי גם במקומות
רבות הטיל והוסיף בה לקוטים
טובים מספר יצירה מכוזרי
ומשאר ספרים ישנים
ונשנים:

RABBI MOSIS
EPISTOLA RABBI MOSIS

FILII MEIMON.

Lata est quæstio præclara eruditione & doctrina ornatorū do minorū & familiarū nostrorū, sapientū, legis peritorū & iuris, qui in marsilia ciuitate habitāt. Dominus deus benedictus eos defendat & protegat, au geatq; eorū sapiētiam, conatū & studiū eorū amplifcet & cōfirmet, iubeatq; esse benedictionē cū ijs, in ipsorū repositorijs, & in omni eo, cui manus suas admouerint, ex sentētia & volūtate Mosis filij Meimon Hispani pię memoriæ, q̄ orat pro illis, qui in eorū pace gaudet & lætat. Si q̄dē ea quæ stio animi illorū cādorē & synceritatē perspicuē arguit, quodq; sapiētiam sectant & exquirūt in cubiculis sapiētie studio destitatis atq; ad verę minimēq; fucatā sciētie gradū ptingere gestiūt, vt cogitēt & inueniāt desiderabilia verba & scripturā rectā, ad verā rerū & interpretationū intelligētiam. Ergo adsit illis & virtus dei, vt quicquid abstrusum & inuolutū est aperiat, & prauū omne dirigat. Amen.

Cognoui ex hac quæstioē, licet permultos ramos habeat, omnibus hisce ramulis

A 13 tamen

EPISTOLA

אגרת ר' משה בן מיימון

הגיעה שאלת אלופינו ומיודענו הח
החכמים המכונים יודענת ודון
הדרים בעיר מרשיליא וגן האל ית' ב
בעדם וירבה חכמתם ויגדיל ויאדיר תו
חורתם ויצו אתם את הכרבה באסמי
באסמיהם ובכל משלה ידיהם בחפץ
המתפלל בעדם השש והשמה בשלה
הם משה בר מיימון הספרדו וצל
והיא העידה על טוהר גפשים ושהם ר
וודפים אחר החכמות ומחפשים כחד
בחדרי החכונות ורוצים לעלות כמע
במעלות הדעות האמיתיות ולמצא ד
דברי חפץ ובתוב כיושר ו ולהכין הדבר
ותפשו תהיוד ה עמום לפתוח כל סת
סתום ולגשר כל עקום אמון
הבנתו מוזאת השאלה ראעם שענפיה
מרבין וכל אותם שריוגים אילן אחד
הוא 12 4

RABBI MOSIS

famen vnam arborē esse veluti radicem, ni mirū ea oīa, quę ab astrologis dicta sunt, qui sydera stellasq; cōtemplantur. At verò certum est nondū peruenisse ad manus vestras librum, quem fecimus de iudicijs legis, quē inscripsimus Interatio legis. Nā si ad man^o vestras deuenisset statim de his rebus omnibus de quibus interrogauistis sententiā meam sciuissetis. Etenim omnē hanc rē aperuimus in tractatione de Idololatria & in legibus gentiū. Verū credo ego illū ad manus vestras pernenturū esse antē hnius responsionis epistolam: quia iā diu per Scicilia insulā sparsus est, quē admodum & in orientē, occidentē, & Septentrionem, nihilominus tamē omnibus modis cogor ego vobis respondere, & quærītis explicare. In primis igitur mi domini scitote hęc tria tantū homini credenda esse, neq; quicquam præterea. Primum id, cuius certā habet & euidentē probatiōnē humana sua ratione & sciētia inuestigatam, velut ratio numerādi, Geometria, & reuolutiones. Alterum id, quod homo deprehēdit vno è quinq; sensibus. Verbi causa, quia hoc nigrum illud verò rubrū esse, hisq; similia cognouit per oculi sui aspe-

A. 15 ctum

EPISTOLA

הוא עקרם והוא כל דברי הוכרי שמים
החזקים ככוכבים והדבר ידוע כי לא ה
הגיע עדן לדרכם החבור אשר חברנו
במשפטו הפורה שקראתיו משנה ת
הורה שאלו הגיע אליכם מיד היותם יו
יודעים דעתו בכל הדברים ששאלתם
שהיו בארנו כל זה הענין בהלכות עו
וחקות הגוים ונדדומה לו שיגיע לדרכ
קודם בהב השוכה זו שכבר פשט באי
סקוליא כמו שפשט במזרח ובמע
דכמערב בתומן ועל כל פנים צריך אני
להשיב ולבאר לכם דעו רבותי שאין
ראוי לו לאדם להאמין אלא באחד מ
משלשה דברים והראשון דבר שתהיה
עליו ראיה ברורה מדעתו של אדם כג
בגון חכמת החשבון ואמטריות והקו
התקופות והשני דבר שישגיגו האד
האדם באחד מהחמש הרגשות כגו
בגון שידע וראה שזה שהורו וז
זה אדם וכו' וכו' כזה בראיה עי
עיני 15 א

RABBI MOSIS.

Etum. Vel quia gustatu percipit hoc esse amarū, illud verò dulce. Vel tactu cōprehendit hoc calidum esse, illud frigidum. Vel auditu percipit hanc vocem claram, illam obscuram esse. vel quia olfacit hūc odorem tetrum & fœtidum esse, & alium odorem suauem & iucundum, aliaq; his similia. Tertiū & postremū est id, quod accepit à prophetis pię memorię, & à iustis.

Id quod à maioribus traditum & acceptum est minimè bonū est, nisi cum bono & sincero corde coniunctū. Nam apud malū animum diligens peruestigatio infinitis partibus eomelior est: præsertim quādo cum, qui rem exquirat ad fidei confirmatiōnem educit. Etenim hoc modo coniungūtur in homine illi duo gradus, nimirū cognitio & traditio. Vide initium sermōis quinti in libro Cosfaro.

et enim hominē nō temerariū, sed prudentem esse oportet, vt oīa hæc quibus indubitata fidem habet, ratione sua & cogitatiōe discernat, dicatq; hoc sese credere quia ab alio traditū accepit, illud verò quia sensu perceperit, aliud de niq; ob euidētē probationem. Quisq; autem quicquam aliud, quod non est in amplexu horum trium generum, credit

B dic

EPISTOLA

בראית עינו : או שיטעם שזה מר וזה
 מיהוק : או שימשש שזה חם וזה קר :
 או שישמע שזה קול צלול וזה קול חב
 חכנה : או שיריח שזה ריח פארש וזה
 ריח ערב וכיוצא באלו : והשלישי ד
 דבר שיקבל אותו האדם מן הנביאים
 ע"ה ומן הצדיקים וצורך האדם שהוא
 אין הסבלה טובה בעל דעה לחלק בו
 אלא עם הלב הט בדעתו גם במחש
 הטובואבל עם רוע במחשבתו כל הד
 הלב החקירה יותר הדברים שהוא מ
 טובה כש בשירי מצימוי בהם ויא
 בשיריציא המחקר ויאמר שזה האמ
 אל אמונת ההוא האמנתו בו מפני
 ויא ותקבעו לאדם הסבלה : וזה הא
 השתי מדרגות ול האמנתו בו מפני
 הודיעה והקבלה : ההרגשה : וזה ת
 ראה בספר כוזרי ב האמנתו בו מפני
 בתחלת מאמר הח הדעה : אבל מי ש
 החמישי : שיאמין בדבר אחר
 שאינו

RABBI MOSIS.

dit, de illo verè dicitur. Stultus & insipientis credit omnia. Iam verò illud profectò ignorare non debemus, iam olim fatuos & amentes fecisse multa librorum milia, itemque multos homines ætate quidem magnos, sapientia non item, consumpsisse omnem ætatem suam in illorum librorum lectione & studio, & credidisse ineptias istas, magnam & admirabilem sapientiam esse, etiam sese ex sapientia magnos esse, quia periti essent earum artium. in qua re bona pars mundi vel potius tota errat & fallitur exceptis singularibus quibusdam viris, qui reliqui sunt, quos Deus delegit. Est profectò haud secus atq; dico vobis. Estque summa pernicies, & ingens malum, quod quicquid in libris reperiunt, illud statim verum esse arbitrantur, multoque magis, si libri isti longo tempore fuerunt, tum etiam si in iisdem libris multi viri sese exercent, eorumque lectione gaudent, statim fatui animus concludit, asserens verba illa magnam sapientiam continere, & cogitat cum animo suo. Certè frustra laboravit calamus scribarù,

B 3 & per-

EPISTOLA

שאנו משלשת המינים האלה עליו
 נאמר פתי נאמין לכל דבר / וכן צרובים
 אנהנו לידע שכבר חברו הטפשים אלפי
 ספרים וכמה אנשים גדולים בשנים
 לא בחכמה אבדו כל ומיהם בלמידת
 אותם ספרים ודמו שאותם ההבלים
 הם חכמות גדולות ועלה על לבם שהם
 חכמים גדולים מפני שרדעו החכמות
 ההן שהדבר שטועים בו רוב העולם
 או הכל אלא אנשים יהודים השורר
 השוררים אשר ה' קורא הוא דבר שא
 שאנו מודיע לבם והוא החולי הגדול
 והרעה החולה שכל הדברים שימיג
 שימיגאו בספרים ועלה על לבם בתח
 בתחלה שהם אבות ובש' אם יהיו הם
 הספרים קדמונים / ואם נהעסקו אנ
 אנשים נבים באותם ספרים ונשא
 ונשאנו ונתנו בהם מיד יקפוץ דעת
 דעתו של נמוהר לומר שאלו דברי חכ
 חכמה ריאו כלבו אכן לשקר עשה עט
 ספרים 2 B

RABBI MOSIS.

& perdiderūt operam, qui animum his rebus intenderunt & occuparunt. Hinc interitus & desolatio regni nostri & templi vastatio, & prolatatū est exiliū nostrū. Nosq; hūc redacti sumus quia parētes nostri dereliquerūt, qui modò non sunt, propterea quod permultos libros inuenerūt, de rebus eorum, qui ad stellarum contemplationē se occupant, quæ res vel maxime ad idololatriam pertinet, quemadmodum declarauimus. Errauerunt eiusq; mirabili desiderio capti vultū voce cecinerunt, & existimarunt præclaram esse sapiētiam & magnam vtilitatem habere. Nō excuerunt se in re militari, neq; in subigendis nationibus, verum arbitrati sunt hæc sese iuuare & tueri posse. Quamobrē prophetæ pię memoriæ, illos insipiētes ac fatuos nominarunt. Et certè quidem stulti & fatui fuerunt, & vanitatē, quæ neq; prodest quicquam, neq; defendit & periculo prohibet sectati sunt, etem̄ nil est q̄ vanitas.

Dixit Cosdroa nihil illud authoritati fidei tuæ derogare potest: quod memorant de Indis, qui auiunt apud illos ciuitates esse ac ædificia, de quibus ijs certò constat illa fuisse ante centies mille annos.

Ait Rabbinus, illud quidpiā meæ fidei derogaret,

B § *si m.*

EPISTOLA

סופרים וכתבים נשאו ונתנו כאלה הדב
הדברים. וזאת היא שאברהם מלכותנו
והחרבה בית מקדשינו והאריכה גלו
גלותנו והגיעתנו עד הלום שאבותינו
הטאו ואינם לפי שמצאו ספרים רבים
כאלה הדברים של דברי חזוים כבוב
בנוכרים שדברים אלו הם עקר עז כמו
שבארנו. טעו ונהו אחרונה ודמו שהם
הנמות מפותרת ויש בהן הועלה גדו
גדולה ולא נהעסקו בלמידת מלחמה
ולא בנבוש ארצות אלא דמו שאותן וו
יועילו להם. ולפיכך קראו אותם הנביא
הנביאים ע"ה סבלים וארילים. ודאי סב
סבלים וארילים היו ואחריו תהוהו אשר
לא יועילו ולא יועילו כי תהוה המה ה
הלכו.

אמר הנזיר ואין לא יפגם עליך זאת
מה שאומרים על אנשי הודו כי יש מ
מקומות אולם וכנונים וכרור אצלם
כי יש להם מואת אלפי שנה ואמר החבר
היה 4 B

si inueniretur in fide longo tempore confirmata, aut in libro, quem omnes approbarent, sine ulla disensione, certo aliquo numero. Verum hoc ipsum minimè reperitur, sed est gens hæretica, neque apud eos quicquam certi est, nisi quod homines legi subiectos huiusmodi uarijs rebus irritant, quemadmodum eosdem illos quoque laceffunt, & suis idolis, & simulachris & ineptijs, dicuntq; ea sibi prodesse, ac derident & contemnunt eos, qui asserunt se à Deo librum habere. Atque in hanc rem certi quidam homines libros conscripserunt, quibus persuadetur ijs, qui sensu & animo leues sunt & inconstantes. Cuius generis sunt nonnulli Astrologorum libri, in quibus scribunt numerum decem millium annorum. Vel ut sunt libri Officij Henbaddith, qui mentionem faciunt nonnullorum nominum Ianbasor, Tzarezib, Roani, eosq; aiunt fuisse ante Adam, & Sombascher fuisse præceptorem ipsius Adam, & his similia. Cosdroa sermone primo.

Scitote mi Domini, me diu multumq; hæc res exequiuisse, & præcipuum meum studium fuisse in ea arte, quam vocat decreta iudiciorum, quæ ex stellis sumuntur,

B 7 tur,

זהה זה מפאים על אמונתו אלו גמתי
זה באמונה מוחזקת או בספר שמסכי
שמוסכימים עליו הכל מבלי מחלוקת
במינין ידוע ולא ימצא זה אך הם אומה
מופקרת ואין אנלם דברי כבוד ורחם מוב
מוכעיסים את אנשי התורות בכמו אלו
הדברים כאשר הם מוכעיסים אותם בני
בצלמיהם ואלילתם ותהבולתם ואומי
ואומרים כי הם מועילים להם וכוזים
למיו שאומר כי יש אצלו ספר מאת הא-
להים והחברו בזה ספרים מעטים חברי
יחידים מיבני אדם נפתח בהם מיי שדעתו
קלה נקצת ספרי ההוברים שבוהבלי בהם
מיניני עשרת אלפי שנים! או כמו ספרי
העבודה הנכבדות שזוכרים שם שמות
ינכרשאר רצגרות ורואני ואמור' כי הם
קודם אדם ושנכפשו היה רבו של אדם
הראשון והרומה לזהו כוזרי במאמי א'
דעו נכזרי כי אני חפשיה בדברים א'
אלו הנקבה ותחלת למודי היתה הב
חכמה 6 B

RABBI MOSIS.

tur, nimirū ex quibus homo nosse potest, quid in mundo futurum sit, vel in regione aliqua, aut quid alicui accidet in omni vita. Quoque legi de rebus Idololatricæ. Credo ego nullum de hac re librum reliquum esse in Arabica lingua, ex alijs linguis conuersum ab illis, quem non perlegerim, & quicquid contineret, sim assecutus, atque ad intimam vsq; sententiam eius vestigando peruenerim. Ex quibus libris mihi exposita est causa omnium præceptorum. Arbitrantur enim homines non esse res vllas, quæ rationem aliquam habeant, præterquam decreta scripturæ. Atque antea habui magnum quoddam volumen de hac re in lingua Arabica, in quo sunt euidentes probationes cuiuslibet præcepti. Sed in hoc tempore eo minimè opus habemus. Verum ego reuertar ad institutum quæstionis vestræ. Qamobrem mi Domini scitote omnia illa de stellarum decretis quod a iunt isti, hoc modo fiet & non aliter eueniet: item hominis alicuius ortus & natiuitas efficit cogitq;, vt accidat illi hoc,

B 9 & non

EPISTOLA

הַכִּמְיָה שְׁקוֹרָאִים אוֹתָהּ גֵּרַת מִשְׁפָּטֵי
הַכּוֹכְבִּים | בְּלוֹמַר שִׁירָע מִמִּנְחָה הָאֵדָם
מִה עֲתִיד לִהְיוֹת בְּעוֹלָם אוֹ בְּמִדְיָנָה אוֹ
מִה יֵאָרֵעַ לְאִישׁ כָּל יְמֵיו | וְגַם קִרְאתִי
בְּעֵינַי עַד בְּמִדְמָה לִי שֶׁלֹּא נִשְׁאַר לִי
בְּעוֹלָם כִּסֵּף בְּעֵינַי זֶה בְּלִשׁוֹן עִרְבֵי אֲשֶׁר
הִעֲדוּקוֹ אוֹתוֹ מִשְׁאַר לְשׁוֹנוֹת עַד אֲשֶׁר
קִרְאתִי וְהִכְתַּתִּי בּוֹ עֵינַי וַיִּרְדְּתִי עַד ס
סוֹת דַּעְתּוֹ | וּבִיאוֹתֶם סְפָרִים נְחֻבְרִי לִי
טַעַם כָּל הַמִּצְוֹת כִּי יַעֲלֶה עַל לֵב כָּל א
אָדָם שֶׁאֵינֶם דְּבָרִים שֵׁיִשׁ לָהֶם טַעַם א
אֲלֹא גֵרַת הַפְּתוּב | וְכִכֵּר יֵשׁ לִי חֲבוּר ג
גְּדוֹל בְּעֵינַי זֶה בְּלִשׁוֹן עִרְבֵי כְּרִאֲוֹת
כְּרוּרוֹת עַל כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה | וְלֹא ל
לְכַר הַיִּצְרָכְנוּ עִתָּה נֶאֱמַר חוֹזֵר לְעֵינַי ש
שְׁאַלְתֶּם |

דְּעוּ נְכוֹתֵי שֶׁבֶל אוֹתָם דְּבָרִים שֶׁל א
גֵּרַת הַכּוֹכְבִּים שֶׁהֵם אוֹמְרִים יֵאָרֵעַ
כִּי וְלֹא יֵאָרֵעַ כִּי וּמוֹלְדוֹ שֶׁל אָדָם י
יְמִשׁוּר וַיִּהְיֶה כִּי וַיֵּאָדַע לוֹ כִּי וְלֹא
כִּי

6 B

RABBI MOSIS.

& non aliud, omnia, inquam, illa non sapientia sed omnino stulticia verba esse. Suntque mihi perspicua argumenta, quae refutari nequeunt, quibus omnia eorum verborum dictorumque fundamenta infirmare & tollere possum. In hac autem re nullus vnquam se aut exercuit, aut librum fecit ex Graecorum philosophis, qui verè sapientes sunt, neque ista libris suis immiscuerunt, neque tales imposturas fecerunt, quas nominauerunt sapientiam: præter Chaldaeorum philosophos, & Aegyptiorum, & Cananæorum, quorum omnium hæc fides illis temporibus, atque lex fuit.

Rabbi leui Damel. cap. 2. Magorum Chaldaeorumque opera non sunt profecta ex uera sapientia, sed prestigia sunt & res fictitia. Rabbi Saadia Danielis primo. Chaldaei omnes sunt prestigiatores, eorumque regio Casdin uocatur, eò quod per incantamenta & prestigias alijs imponant, perinde ut demones. Rabbi Salomon Exodi cap. 8. scribit Pharaonem dixisse ad Moysen & Aaron: Vos stramen fertis in Ophraim civitatem, quæ stramine redundat,

B II ita

EPISTOLA

בר : כל אותם הדברים אינם דברי חכמה ככל אלא טפשות וראיות ברור בוודות יש לי שאין בהן דופי לבטל כל עקרי אותם הדברים ומעולם לא נתעסק בענין זה ולא חבר בו ספר אחד מהחמי עשר שהם חכמים ודאי וכל א חברו אותם בהבוריהם ולא עשו אותן הטעות שקראוהו חכמה כי אם חכמי השדים והבלדאים והמתורנים והכנענים וזו היתה אמונתם באותן חכמים :

ר' לנג דניאל ב'

המכשפים והכשדים אין פעולתיהן מי מוסודות מהחכמה אמיתית אבל הם דמיוני ועיני כדווים : ר' סעד' דני דניאל א' כשדים כלם מכשפים ונקראת ארצם כשדים ע"ש המכשפים כשדים : ר' ש"ש מות ח' : אמר פרעה למשה ו לאהרון הבן אתם מבניסין לעברי לעפרים 10 B

RABBI MOSIS.

ita quoq; fallacias & præstigias assertis in Aegyptum civitatem; quæ incantamentis plena est. In multis item locis scriptum reperies, Sanhedrim profectos fuisse in Aegyptum ut incantandi rationem discerent, ne quicquam eos siue ex fucata sapientia & arte lateret. Et ut magicas artes perciperent, non ut eas excrcerent, uerum ut scirent tantum, & sibi cauerent ab ijs.

Græciæ autem sapientes, philosophi mirum, qui de artibus scripserunt, & sese in omnibus philosophiæ partibus exercuerunt, conati sunt perspicuis & evidentibus argumentis refellere, quicquid ab ijs dictum est, radicem & fundamentum vnà cum ramis. Itidem Persarum philosophi perspexerunt, omnes artes à Chaldæis, Cananæis & Aegyptiis traditas esse falsas. Neque existimabitis hæc non posse argumentis confirmari, ideoq; his fidem habere nolitis. Etenim sunt mihi probationes euidentis & probabiles, quæ reprehendi nequiunt, quibus ego omnia illa euertere & confutare possum. Et nemo sanè ijs fidem habet,

B 13 nisi

EPISTOLA

לעפרים עיר שבלה הבן: את אהם מוכי
 מביאים מבשפות למצרים עיר שבלה
 בשות: וכתובה מקומות המצא ב
 כתוב שהסנהדרין נסעו למצור' ללמוד
 שם בשות כדי שלא תעלים מהם הב
 חכמה מחכמו אמיתיות והדמויונות
 עד שהבשפים היו יודעים לא שהיו מ
 מהעסקן בהן אלא שידעו ושיוכלו ל
 להשמר ממונו:

אבל חכמינו והם הפילוסופי שחברו
 בחכמות ונתעסקו בכל חכמה שתהיה
 בראיות פרוזות לבטל כל דבריהן שו
 שורש וענת: וגם חכמי פרט הבינו
 שכל אותן החכמות שעשו הבשפים
 והבלדאים והכנענים והמצריות הם ש
 שקר ואל תדמו בהפסדכם שאותן הד
 הדברים אין שום ראיה להן ולפיכך לא
 נאמין בהם: אלא ראיות פרוזות ונבו
 ונבוהות שאין בהן דומי יש לי לבטל
 כל אותן דברים ולא ידבק בהן פי אס
 פתי

B 13

RABBI MOSIS.

nisi stultus, qui credit quidlibet, aut qui alios circumuenire cupit. Cæterum optimi ac optatissimi Domini sciatis sapientiam, quæ est vera & minimè fucata sapientia, esse cognitionem formæ sphaerarum, numeri earundem & mensuræ, & ordinis cursus earum, & scientia temporis quo vnaquæque circumagitur, item deflexionis earum ad eam partem, quæ Septentrio nuncupatur, aut quæ meridies dicitur, & circuitus earum ad orientem vel occidentem, & semitæ cuiusque stellæ, & viæ earum quemadmodum se habeat, de quibus omnibus & similibus Græciæ, Persiæ, & Indiæ philosophi magnos libros composuerunt. Estque hæc nobilis & præclara doctrina. Ex qua etiam intelligi potest, quomobrem luna arcus formam referat, & paulatim crescat donec plena fiat, iterumque paulatim decrescat. Ex eaque sciri potest, quando luna videri debeat, itemque quando non debeat videri, & qua de causa dies aliquis longus sit, vel breuis, & cur due stellæ simul orientur, & non occidant simul. Et quare dies quispia alicubi sit tredecim horarum, & in

EPISTOLA

לתי שיצאון לכל דבר או מן שירצה ל
 לרמות אחרים |
 ודעו נבונים שהנבמה שהיא הנבמה וד
 נבאת היא נדישת צורת הגלגלים ומ
 ומצנעם ומדתם וסדר הלוכס והמן סב
 סביבת כל אחד מהם ונסיתם לצד צפ
 צפון או לצד דרום וסביבתם למוז
 למזרח או למערב ומסלול כל בוכב
 ובוכב ודרכן היצר הוא | בכל זה וכיו
 ומדוצא בו הברו הנבמי וכן ופרס והר
 והודו הבורים גדולים והיא הנבמה מ
 מפורצת הנבמה ומבנה יודע מאי זה
 ונבא הנרם בקשת והולך ומתגדל
 עד שישלים והואו והחסור מעט | ו
 ומבנה יודע מתי הנבא הלכנה או
 לא הנבא ומאי זה טעם יהיה יום זה
 צרוד או קצר ומאי זה טעם יעלו ש
 שני בוכבים כאחד ולא ישקעו כאח
 כאחד | ומאי זה טעם יהיה יום ז
 זה במקום זה יג שעות ובמקו
 ובמקום 14 B

RABBI MOSIS.

alio loco quindecim horarum , aut sexdecim, vel viginti, qui dies est vnus: & quam obrē in alio loco dies & nox semper sunt pares, in alio autem loco dies est tanquam mensis, vel duorum mensiū vel trium, donec reperias in toto anno vnum diem sex mensium, & sex mensium noctem vnam: multæq; aliæ res, quæ frequenter eueniūt, ex ea arte cognoscuntur. omniaq; procul dubio vera sunt. Est autem hæc supputatio reuolutionum & Geometriæ, de qua dictum est à veris philosophis piæ memoriæ, quæ est sapientia & prudentia apud omnes homines. Verum illæ res astrologorum nihil planè nulliusq; momenti sũnt.

Cosdros sermone 4. Adhuc superest præclaræ istius artis de hac re liber, qui inscribitur, Capita Rabbi Eleazar filij Horconos, in quo est descriptio terræ, & cuiuslibet spheræ, stellarum quoque planetarumq; natura, & forma earundem & locus, comoda & incommoda, ascensus & descensus eleuatio & depressio, & quanto tempore

C I moncan

EPISTOLA

ובבמקום אחר טו שעות או יו או כ והוא יום אחד ובמקום אחר היום והלחלילה שוים לעולם; ובמקום אחר יהיה היום כמו הודש או שני חדשים או שלשה חדשים עד שהמנא שכל השנה בלה ששה חדשים יום אחד ושש ששה חדשים לילה אחד; ובמה ענינים המתמידים יודעו מאותו חכמי חכמה והכל אמת כלי ספק וזה הוא השבון הקופות וגימטריאות שאמרו חכמי האמת רבותינו ע"ה שהיא חכמה דבינה לעיני העמים אבל אלה הדברים של הוכרי שמים אינם בלום;

כוזרי במאב' ד'

ונשאר עדין מן החכמה המיוחדת בענין הזה ספר הוקרא פוקי ר' אלעזר בן הורקנוס בו מדת הארץ וכל אחד מה מחלגלים וטבעי הכוכבים והמוזלות והצורות ובתיבתם וטובתם ורעתם ועליותם וירידתם ונשיאתם ושפלותם ומשך 16 B

RABBI MOSIS.

moueantur. Fuit autem is unus ex claris sapientia-
 bus Israël. Samuel uero unus è sapientibus Thala-
 mud, qui dixit: perfecta mihi sunt semita cœli
 haud secus ac semita Nebardoa. Quam artem
 non exercuerunt nisi legis causa. Neque enim
 absolute intelligi potest explicatio, quæ est de
 cursu lune, & uarietas cursus eius ad significan-
 dum tempus coniunctionis eius cum sole, quod
 est nouilunium, & tempus quo absconditur luna
 ante tum etiam post nouilunium, nisi per maga-
 nam & exquisitam cognitionem dispositio-
 nis totius mundi. In qua ratione quicumque se
 exercet, fieri non potest, quin huic simul oc-
 currant aliæ stellarum & sphaerarum artes, &c.

Ex libro Houath Halsaüath.

Consideranda & expendenda sunt omnia, quæ
 Deus creauit, & dignitas præstantiaq; eorum om-
 nium, quæ in hac uniuersitate continentur, animad-
 uertenda, à minutissimis quibusq; creaturis usq; ad
 maximas, eorumq; qui loquendi facultate præditi
 sunt excellētia, sphaerarum, solis, lune, stellarumq;
 motus, descensus pluiarū, uentorum status, foetus
 ex parētis utero egressus, & quæcunq; his sunt si-
 milia. Vel quod magis absconditū est & abstrusum
 ex mirabilibus Dei, quod declarat perfectionem
 sapientie eius, quæ bona est, & gratiam eius

C 3 genea

EPISTOLA.

ומשך תנועתם והוא מחבבי ישראל ה
 המפורסמים ! ושמואל מחבבי התל
 התלמוד שאמ' נהורא לי שבילי דרקוע
 כשבילי דנהרדע והלא ההעסקו בו אלא
 לענין התורה בו לא ישלם בירו' הליכות
 הירוח והתחלפות הליכותו לכוונת התח
 התחברו עם השמש והוא המולד ועת
 הסתרו קודם המולד ואחריו אלא ברוב
 חכמת התכונה ומי שטרח בזה אי אפ
 אפשר שלא יתגלגלו עמו שאר חכמות
 הבורבים והגלגלים וכו' !

ספר חובת הלבבות הבחינה במציאות
 הבר' ובגדולת' בכל מה שיש בעולם מ
 מוקטני הבריאות וגדוליה ומיעלת המי
 המדברי' בו ותנועת הגלגלים ותנועת
 השמש והירוח והבורבים וירידת הגש
 הגשמי' ושׁיב' הרוח' ויצואת הילדים
 מן הרחמים ומה שהו' צפלה מזה וי
 ויותר נסתרו מפלאי הבור' המור' על ת
 המימות חכמתו הטובה והנינותו הכ
 הביילת • C.

RABBI MOSIS

generalem & uniuersam misericordiam eius, & curam in creaturis. Neq; te in errorem inducet, quod ea saepenumero uides, & quod frequenter eueniant. Nam plurimos ex uulgo & infima fece populi uideas in hac re, qui solis & lune obfuscationem & fulmina demirantur, eò quod non sint assueti: motus autem sphaerarum, solis ortus & occasus, ijs nullam admirationem mouent, propter frequentem usum. Cuiuscemodi proficiscuntur ex animi stulticia & cecitate. Verum intuearis illa, & in ijs temet exerce, perinde ac si talia nunquam conspicatus esses, atque haud secus rem instituas, ac si antè oclusis oculis fuisses, quàm illa cognouisses, ac deinde oculos tuos aperuisses eaq; uidisses & perspexisses. Et iam olim dictum est à philosophis quibusdam: Corda sapientum oculos habent, quibus incernunt id quod stulti non uident. & cat.

Verumenimuerò exponam ego uobis præcipua quali capita harum rerum, quæ in hoc siue mundo siue uniuersitate obscura & abstrusa continentur.

Itaque mi domini scire debetis, omnes gentilium sapientes, philosophos nimirum,

C 5 rum,

EPISTOLA

הכוללת ורחמיך והשגחתך על הברואים
ואל ישׂאך רוב ראותך אותך ואורך רגל
רגלת בהם והרכה בני אדם ועמי הא
הארץ תמצא על ענין זה שהם תמהים
מקדור השמש והירח והברק בעבור
שאני רגלי ואני המורה כתנע הגל
הגלגלי וזריחת השמש ושקיעת בעב
רגלת בזה ובוזה מסבלות הלב ועיוורון
אך הבט עליהם והשתדל בהם כאילו
לא ראת במותם ודמה כנפשך כאלו ה
היית סתום עינים קודם הבריתך אותך ו
ואחכ פקחת עיניך וראית אותם והב
והבריתם; וכבר אמר אחד מן החכמים
לבות החכמים יש להם עינים וראות
מה שאנו רואים הפתאים וכו';

נהר אני מבאר לכם ראשי פרקים מא
מאלה הדברים שהם בכשונן של ע
עולם;

דעו רבותי שכל חכמי אמות העולם ו
נהם הפילוסופים שהם בעלי שכל ומ
ימדע 4 C

RABBI MOSIS.

rum, qui sunt viri prudentiæ & sapientiz, constituisse mundum habere gubernatorem, eumque in orbem incitare sphæram, & sphæram sua vi haudquamquam in orbem verti. Habentque multa argumenta, quibus hanc rem perspicuè demonstrant, & planè confirmant. Neq; vlla est in hac re inter doctos homines & peritos dissensio, verù magna inter eos controversia est de toto hoc mundo, sphæra nimirum & quicquid in ea continetur. Maxima pars rem esse ait neq; ortam neque interitui obnoxiam, sed eodem modo ex omni æternitate fuisse, atq; ita permanfuram perpetuo & in omne ævum: & illud certum esse, quemadmodum Deus benedictus, à quo in orbè incitatur, ab æterno fuit, sic quoq; hâc, quæ in orbè vertitur, & illû qui hanc in orbè movet, semp fuisse & ambo simul: alterû autè absq; altero minime reperiri. Nonnulli quoq; sunt qui sphæram hâc factâ esse aiunt, atq; etiam interitui obnoxiam, & à Deo benedicto productâ, verum esse quandam materiam, quæ apud Deum benedictû inueniatur, quemadmodum argilla in manu figuli, ex eaq; materia illum quicquid placeat efficere, nunc illum

C 7 ex ma-

EPISTOLA

דמועד הספומי כלם שיש לעולם מנה
 בניהו והוא מסבב הגלגל ואין הגלגל
 סובב מאיליו ויש להם ראיות רבות
 להביא מופת חותך וראיה ברורה על
 זה וקשה לא נחלקו בעלי המדע וי
 ויש ביניהם מחלוקת גדולה בזה הע
 העולם כלו שהוא הגלגל ומי שכת
 שכתבו רבם אומרים שאינו הווה ו
 תפסד אלא כן עומד הנה ויהיה לעו
 לעולם ולעולמי עולמים והנה הוא
 כמו שהיה שהוא מסבב אותו מע
 מעולם בך הנה זה סובב וזה מסב
 מסבב ושניהם נחד לא ימצא זה כל
 בלא זה ויש מהם אומרים שזה
 הגלגל הנה תפסד והבורא ית ב
 בראו אבל יש שם דבר מציני עם ה
 הבורא ית כמו החומר בנד היוצר ומ
 ומאותו המצוי עמו הוא עושה ב
 כל מה שירצה ופעמים ועשה מקצת
 אותו 6 c

RABBI MOSIS.

ex materiæ illius particula aliqua cœ-
lum, & ex parte terram facere: nunc si
videatur particulam illam, ex qua cœlum
effecit, sumere, ex eaque aliud quippiam
producere: sed ex nihilo vt aliquid effici-
at, fieri non pōsse.

Ex libro Creationis, partim ex contextu, par-
tim ex commentarijs. Decem numeri ex ni-
hilo. Commentator: Artifex omnis qui æ-
dificium aliquod efficere constituit, nisi lapis
des habeat, terram, ligna, aquam, & in-
strumenta fabrilia, ædificium struere non po-
test. Aut si conficere uelit uas ligneum, uel
uitreum, uel ferreum, uel æneum, uel argen-
teum, uel aureum, nisi prius habeat materi-
am illam, ex qua uas illud facere cogitat, nul-
lo modo potest uas efficere. At uerò Deus ex ni-
hilo creauit omnia, sua tantum immensa uirtute
ac potestate. & cæt.

Sunt itidem philosophorum nonnulli,
qui non aliter dicunt quàm prophetæ,
nimirum Deum benedictum creaturas
omnes fecisse ex nihilo, nihilquæ apud
Deum benedictū esse, nisi creaturam mo-
dò, quam existere fecit. Qua in re

C 9 magnam

EPISTOLA

ארתו החומר שמים ומוקצתו ארץ ו
דפעמי אם ירצה וקח ארתו המוקצת ש
לעשה מימנו שמים ועשה מימנו ד
דבר אחר אבל להוציא נש מצוץ אי א
אפשר :

ספר יצוה : עשר ספרות בלימה : כ
כל אומן הרצה לעשות בנין אם אין
לו אבנים ועפר ועצים ומי וכלי הבנין
אינו יכול לעשו בנין : או אם ירצה ל
לעשו בלי עץ או כלי זכוכית או כרזל
או נחושת או נסח או זהב אם אין לו א
ארתו דבר שירצה לעשו בו הבלו אינו
יכול לעשו הבלו והקבה עושה את כל
בלימה כלי מאומה מבחו הגדול :

ויש מן הפילוסופים מי שאומר במ
במו שאמרו הנביאים שהשם ית בר
בנא כל הנביאים מצוץ ושארן שם
עם השם ית דבר אחד אלא זה הנזכר
הנביא שהמציאו : וכנה חזק השו
המחלוקת : C

RABBI MOSIS.

magnam excitarunt controuersiam. Quæ rem & Abrahamus patriarcha piæ memoriæ cognouit. Etiam olim scripti sunt de hac re mille libri, argumētis planis & perspicuis, quibus vnusquisq; veluti aciem ad sententiæ suæ confirmationem instruit.

Caput autem ac fundamentum perfectæ legis est, Deum benedictum & primum esse & postremum, & præter illum nullum deum esse. Atq; is est qui fecit omnia ex nihilo. Quod quidem qui non confitetur, is fundamentum tollit, & quæ posita sunt & plantata quasi amputat.

Ego quoq; de hisce rebus iamdiu magnum opus feci in lingua Arabica, in quo exposui euidentes probationes & demonstrationes firmissimas de essentia Dei benedicti, quodque ille verè vnicus sit, qui neque corpus sit, neque corporeus, neque vis seu effectio corpori in hærens. Et confutauit omnia argumenta ea, quibus philosophi dicunt argui & doceri, mundum non esse factum. Labefactauit quoque omnes quæstiones,

C II quibus

EPISTOLA

המחלוקת הגדולה וזה הדבר שהבירור
אברהם אבינו עליו ונכבד הכבוד בדבר זה
אלת ספרים בראיות ברורות שיצריך
כל אחד ואחד שיחזיק ויבירורו ועקר הת
התורה המבימה הוא שהבורא ית לב
לבדו הוא ראשון והוא אחרון ומבלע
ומבלעיו אין אלהים והוא שבא הב
הכל יש מאין וכל מי שאינו מורה
בדבר זה הוא כופר בעקר ומסדד בנטע
בנטעות ונכבד חברתי אני חפוי צד
גדול בלשון ערכו בענינים אלה ויש
רשם בארתי הראיות הברורות והמו
והמופתים החזקים על מציאת הבר
הבורא ית ושהוא אחד אמיתי ושא
ושאנו אות וגויה ולא כח בגויה ויש
ושברתי כל אותן ראיות שאומר
שאומרים הפילוסופים שהם ראיות
שהעולם לא נברא וגם פרקתי ב
כל הקושיות שהקשו עלינו על שא
שאנו 10 C

RABBI MOSES.

quibus difficultatem nobis obijcere student, quod confirmamus Deum benedictum omnia ex nihilo fecisse.

Posteaquàm librum, cuius antè memini, ad manus non habere, breuiter excerpimus argumenta Rabbinum, qui disputauit aduersus Cosdram, ex sermone s.

Articulus. Mundus ortus est, quoniã est corpus, & corpus nõ potest esse absq; motu et quiete. Hæc autem duo accidentia sunt, sese uicissim innouantia, quorum alterum alterius causa euenit. At uerò cui noui quidpiam accidit, illud ipsum sine dubio, propter accessum eius & decessum, nouum est. Nam si fuisset sempiternum, nunquàm defectionem admisisset. Et utrunq; nouum est. Quodq; uacare & ab innouationibus liberum esse nequit, illud nouum est: quandoquidem ante innouationem non fuit. Et innouationes nouæ sunt. Nouum igitur est atq; ortum.

Articulus. Fieri non potest ut oriatur quidpiam, nisi in certo tempore. Neq; enim accidere potest, ut sit in eo, siue ante illud, siue post illud. Et quod sit in certo tempore, sine quopiam ante se, & aliquo post se, illud certo quodam ordinatore & determinatore opus habet.

C 13 Artio

EPISTOLA

שׂאנו אומרים שהפורא ית ברא הכל
יש מוצן :

לפי שלא היה בידו החבור הגל נקטתי
ראיות החבור שהיה מפלפל לנגד חברו
החבורי : כמא' חמשי :

פרק השולם חדש כי הוא גת והגתא
איננו נמלט מתנועה ומנוחה
ושניהם מקורים מתחדשים באים זה
בעקב זה והבא עליו חדש מבלי ס
ספק בעבור כראו והחול" חדש כי אם
היה קדמון לא היה נעדר ושניהם חד
חדשים ומה שאיננו נמלט מן ההד
החדושים הוא חדש כי לא קדם להד
לחדושים והחדושים חדשים אם כן
היא חדש :

פרק אי אפשר למיחדש בלי עת שית
שיתחד בו ולא יתכן לקבוע בו
לפניו ואחריו והתיחדו בשתו מבלעדי
מה לפניו ומה שלאחריו מצדד אל מי
מיחד :

פרק 22 C

RABBI MOSIS

Articulus. Deus est omnino sempiternus, neque interit. Nam si ortus fuisset, effectore opus habuisset: sicq; ex alio aliud neceretur, ut res gredi in infinitum oporteret: nec intelligi posset, donec perueniretur ad effectorem aeternum, qui primus est. Et is est, quem nos inquirimus.

Articulus. Deus immutabili aeternitate continetur, nec interit. Nam cui aeternitas firmata, ab eo longè remota est priuatio. Etenim priuationis nouitas intensionem requirit, quemadmodum priuatio eius, quod oritur, opus habet causa. Neque enim quicquam per se suaq; ui priuatur, sed à contrario. Illi uerò nil contrarium est neque simile. Quod enim ei simile est, id omnibus modis ille ipse est: nec binarius in eum numerus cadit. Porro contrarium illud, quod priuationem inducit, aeternum esse minime potest. Ipsius enim essentia aeternitas prius declarata est. Nec fieri potest, ut nouus sit. Quicquid enim nouum est, illud sanè effectum est atque productum ab illo aeterno. Et quomodo res effecta effectori suo priuationem inducere potest?

C 15 Artis

EPISTOLA

פרק האלהים קיים קדמון לא יהלות
 כי אם היה חדש היה צריך אל מה
 מחדש וזה משהלשל אל מה שאין לו
 הכלית ולא יוכן עד שיגיע אל מחדש
 קדמון הוא הראשון והוא אשר אנו
 אנוהו מבקשים :

פרק האלהים נצחי לא יהלך כי מה ש
 שנתקיים לו הסדמ' התרחק מימי
 מימינו ההעדר כי חדש הגעדר צריך א
 אל כונה כמו שהעדר החדש צריך אל
 ככה כי לא יעדר הדבר מחמת עצמי
 עצמו אך מחמת הפכו ואין הפך לו
 ואין דמיון כי מה שהוא דומה לו פ
 בכל פנים הוא הוא לא יסופר בשנים
 אבל ההפך המועדיר לא יתכן אב' שיה
 שיהיה קדמון כי כבר התבארה קדמי
 קדמותו מציאותו ולא יתכן שיהיה חדש
 כי כל חדש אמנם הוא עלול לקדמון ה
 הוה והואך ועדיר העלול עלתו :

פרק 14 C

RABBI MOSIS.

Articulus. Deus non est corpus. Corpus enim in nouationum expertus esse non potest. Iam uero quicquid in nouationis particeps est, illud nouum est. Ad haec illud quoque falsum est, in eo aliquid accidens reperiri. Quoniam accidens in corpore inest tanquam in subiecto. Et accidens agit, per seipsumque inducit in corpore, comitatur illud et innititur illi. Deus autem benedictus non definitur, nec aliquo modo per seipsum admittit: quandoquidem illud est ex corporis conditionibus.

Articulus. Deus nouit omnia, tam exigua, quam magna, neque eius noticiam quicquam effugere potest: Quoniam ostensum est, illum creasse omnia, ordinasse atque fecisse. Quemadmodum ait ille: Qui aurem condidit, nonne audiet? qui oculum finxit, nonne uidet? Idemque ait: Ac ne tenebrae quidem te quidpiam celant: iterumque dicit: quoniam tu fecisti cogitationes meas.

Articulus. Deus benedictus uiuit: quia enim ante ostensum est, ei conuenire sapientiam et potestatem, ergo quoque planum factum est, ei uitam competere. At non eo modo, quo nostra uita, quae definitur per sensum et motum, sed quem-

D I admodum

Psal. 94.

Psal. 139.

EPISTOLA

פרק האלהים אינו גוף! כי הגוף אינו נמלט מחדושים ומה שאינו נמלט מן החדושים הוא חדש ומן השקד שיקרהו מקרה כי המקרה עמו עמודהו בגוף הנושא והמקרה מער מעולל לגוף הולך אחריו נושא עליו והאלהים יתברך אינו נגבל ואינו ממותח בחד סבלתי אחר כי זה מתנאי הגוף!

פרק האלהים יודע כל דבר קטן וגדול ולא ימלט מידיעתו דבר כי התהבאר שהוא כראובל וסדרו ותקנו ככמו שאמר הנוטע ארון הלא ישמעאם ויצר עין הלא יבוט ואמר גם הרשף לא יחשיך מימד ואמר כי אתה קצית כלי כליותי!

פרק האלהים יתברך חי כי כבר נתקיימו נתקיימה לו ההבמה והיכולת אם כן נתקיימה לו החיות אך לא כחיו כחיותינו הנגדרת כהרגשה וכתנועה א

לבא c 16

RABBI MOSIS.

admodum uita eius, quod est perfecta intelligentia, quæ ipse est, & ipse ea est. Habet quidem auctor hic Cosdrosos plura huius generis, baudquamquam absurda, quæ tamen breuitatis causa præmittemus in hoc libro.

Ac omnes quidem hæ tres philosophorum sectæ totius orbis, quæ vnquam ad hunc vsq; diem fuerunt, siue illi qui aiunt, Deum benedictum fecisse ex ipsa materia, quæ omni tempore apud illum reperitur: siue illi qui dicunt, quemadmodum dictum est à prophetis piæ memorię, nullam planè rem esse apud Deum benedictum, nisi ipsum solum, cunq;e voluit, existere fecit, hunc mundum suo arbitratu & sua voluntate ex nihilo. Siue ij, qui cõfirmant orbem hunc neq; factum esse, neq; etiam interitui obnoxium, verum sic ex omni æternitate fuisse, & hoc eodem modo sempiternum fore. Et verum esse, quod quem admodum Deus, à quo circumagitur, perpetuo fuit: ita quoque hunc orbem ex omni æternitate circumactum fuisse, & illum circumactorem, & vtrumque simul fuisse, neq; alterum inueniri absque altero. Inter se omnes, illæ tres sectæ

D 3 vna

EPISTOLA

אבל חיות ענין השכל הגמור והיא היא והוא היא : אלו הן מתאתי בכוזרי ויעוד רבים במורה אשר משום קצור לא הבאתי :

ובל אלו השלש פחות של חכמי העולם מסודם ועד עתה בין אלו שאמרו שהבורא והפנר בראו מאי מאותו חומר המתני אצלו חמיד כי בין אלו שאמרו כי כמו שאמרו הנב הנביאים על שאין שם דבר אחד ע עומד עם האל יה אלא הוא לבדו ונשתייה המדיא עולם זה בתינו מא מאין : וכן אלו שאמרו שנה הגל הגלגל אינו הונה והמסד אל אלא אם כן עומד הנה ויהיה לעיל לעולם ולעולמי עולמים ויהי הוא כמו שהלכה שהוא מסבב אותו מ מעולם בר חיה זה סובב וזה מסבב מסבב ושניהם יחד ולא יפתיא זה ב בלא זה כל אלו השלש פחות מס מסבבמים

a D

RABBI MOSIS

vna mente consentiunt, quicquid est in hoc mundo inferiori, quod participat de essentia animæ viuentis, & omnem arborem, omnemque herbam & omnem exædificationem, quæ ad structurarum genus pertinet, Deum benedictum effecisse virtute ea, quæ à sphæris & stellis oritur, & Dei benedicti facultatem prius in sphæras stellasque illabi, ex sphæris deinde ac stellis manare & sese in hunc mundum extendere, & hoc pacto oriri quicquid est. Et quemadmodum nos dicimus Deum benedictum signa facere & miracula per angelos: sic illi philosophorum sapiètes aiunt ea omnia, quæ per ipsius mundi naturam fiunt, per sphæras semper & stellas fieri: ipsasque sphæras & stellas animatas esse & cognitione scientiæque præditas. Omniaque hæc vera sunt: & perspicuis antè argumentis docui, hæc quidem omnia nil prorsus ipsi legi derogare. Neque hoc tantum, verum etiam cognoui ex verbis verè sapièntum magistrorum nostrorum piæ memoriæ, ex interpretationibus exquisitis, eos idem omnino sentire cum philosophis. Nec est inter illos

D 5 nimi-

EPISTOLA

מסבימום שכל מה שהיה בזה העולם
 התחתון מהותו כל גוף היה וכל אילן
 וכל עשב וכל מחצב ממוניו המוחצבים
 הכל האל ית עושה בנה שיבא מן הגל
 הגלגלים והכוכבים ובי כח האל ית צת
 בתחלה על הגלגלים והכוכבים ומן ה
 הגלגלים והכוכבים יצות ויתפשט בזה
 העולם ויהיה כל מה שהיה ו ופש
 שאנו אומרים שהש ית עושה אותות
 ומופתים על ידי הפלאים כד אלו חב
 חכמי הפילוסופים אומרים שכל אלה
 הדברים הנעשים בטבעו של עולם ת
 במיד על ידי הגלגלים והכוכבים והג
 והגלגלים והכוכבים בעלי גוף ומדע
 הם ו כל אלה הדברים הם אמית ונבר
 בארתי בראיות ברורות שכל אלה הד
 הדברים אין להם הפסד פדה ולא עו
 עוד אלא שהפתי בדברי חכמי הא
 האמת נמונינו עה מן המדרשות ש
 שהם אומרים כמו שאומרים הפיל
 הפולוסו 4 D

RABBI MOSIS

nimirum inter sapientes Israël & philosophos in hac re dissidium, quemadmodum illis in capitibus iam antè planum feci. Ad hæc omnes illæ tres sectæ philosophorum, qui asseuerant omnia per sphæras & stellas fieri, etiam dicunt quicquid mortalibus contingit, id casu, temerè & fortuitò fieri, & nullam de supernis causam habere: nec ea in re quicquam prodesse aut natiuitatem, vel constitutionem & naturam. Neque illi differentiam esse ducunt inter virum illum, quem leo, cùm illi obuiam veniret, dilacerauit, & murem quem catus discerpfit, aut muscam illam quam deuorauit aranea. Neque illis quicquam differt is, in quem moles corruit ac interemit, Vel lapis qui ex monte deuolutus in arborem cecidit eamque infregit, siue in alium lapidem, quem comminuit, omnia hæc simpliciter mundi casus esse dicunt. Ita quoq; quod homines bellum inter se gerunt magni alicuius regni causa, perinde vt canum

D 7 multi-

RABBI MOSIS.

שאומרים הפילוסופים ואין בהם ב
 בין חכמי ישראל והפילוסופים בו
 בנה מחלוקת כמו שכתב בארתי כאן
 באותם הפרקים : וכל אלו השל
 השלש בחות של הפילוסופים שא
 שאמרו שהכל על הגלגלים ובכוב
 והוככים יעשה ואמרו שזה שיה
 שיארע לכל בני אדם מן המאונעות
 והמקרים הוא קרי ואין לו עלה מל
 מלמעלה ולא יושל בו מולד ולא ט
 טבע ולא שגא אצלם זה האיש שטר
 שטרפו ארנה כשפגע בו או זה העב
 העכבר שטרפו החול או זה הזכוב ש
 שטרפו העכביש : ולא שגא אצל
 אצלם זה שנפל עליו צל והרגו או א
 אכן שנתדללה עליו מן החר ונפל
 ונפלה על אילן ונשבר או על אבן את
 אחרת ונשברה כל זה ואמרו אקרא ב
 בעלמא : גם אלו בני אדם הנלחמים
 זה עם זה על מלכות גדולה כמו שנת
 כלבים 6 D

RABBI MOSIS,

multitudo, qui ob cadauer aliquod omni succo destitutum belligerant, totum hoc ex astris causam habere; itidem hunc virum pauperem esse, illum verò diuitem: alium numerosam prolem habere, alium autem sterilem esse ac sine sobole, philosophi casus esse aiunt, ac fortuitò euenire. Et vt summatim de his rebus dicam, illi aiunt, quæcunque eueniunt & contingunt in re quauis, siue hominis species sit, siue bruti, tum in exædificationibus & structuris, tum in arboribus, ea omnia fieri casu & fortuitò. Verùm quod sint hæ formæ omnes, & aliæ res omnes totius vniuersitatis, quæ carent anima viuente, id totum existere per sphaerarum & siderum virtutem ac facultatem, quæ originem suam ducunt à Deo benedicto.

Atq; in hac re contentio est & controuersia. Nos autem veræ legis viri minimè confirmamus, quæ accidunt hominibus, ea fortuitò fieri, sed iudicio: quemadmodum scriptura loquitur: Dei perfectum est opus. Omnes enim viæ iudiciû, &c. quem locum propheta interpretatur, dum inquit, Oculi tui aperti

D 9 sunt

Deut. 32.

Iere. 32.

EPISTOLA

בלמים שגלחמים על גבלה ואין בה ל
 ליתח הפל סבה מן הבוכבים | גם ה
 היות זה האיש רש זה עשיר זה בע
 בעל בנים וזה עקר ואמרו הפילוסו
 הפילוסופים שהוא מקרה | כללו ש
 של דבר ואמרו כי מאורעים כל אח
 אחד ואחד בין מין האדם בין מין הב
 בהמיה בין מין המוחצבים והאילג
 והאילנות הכל קרי אבל היות המינ
 המינים כלם ודברים הכלולים בגל ה
 העולם שאין בו גפש חנה הכל מב
 מבח הגלגלים והבוכבים שעקרם מ
 מיאת השם ית | וכזה היא מתלוקתו
 ואנחנו בעלי התורה האמיתית לא נ
 נאמר ש מאורעים בני אדם הם קרי א
 אלא במשפט כמו שאמרה התורה ה
 הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפ
 משפט וגו' ופירש הנביא ואמר אש
 אשר עיניו פקוחות על כל דרכי בני
 אדם   § D

RABBI MOSIS.

sunt, super omnes vias filiorum hominum, ut des vniciq̄ue secundum vias suas, & secundum fructum operum suorum. Quapropter admonuit lex, attestatur & ait: Nisi audiueritis me adducam super vos vindictam: quod si tum dixeritis, istam vindictam non esse castigationem propter peccata vestra, sed modò casum esse, & contingentia quæ solent temerè, casu & fortuitò euenire, ego augebo vobis istum casum. Illud est quod scriptura dicit: Quod si iueritis mecum casu, & ego etiam ibo vobiscum furore casus. Estque hoc fundamentum legis nostræ, & est ipsa lex Mosis piæ memoriæ, nimirum omnia in mundo contingentia, & omnes castigationes quæ vniuersis hominibus eueniunt, ius esse & iudicium. Et sic dixerunt verè sapientes Magistri nostri piæ memoriæ, non est mors absque peccato, & non sunt castigationes absque delicto.

Cosdroas sermone quinto.

Isa. 26. David piæ memoriæ, tripartitam mortis causam posuit, dum ait: Deus interimet

D 11 illuro

EPISTOLA

אדם לתת לאיש בדרךיו וכפרי מעל
מעליו: ועל דבר זה תהינה התורה
והענינה ואמרה ואם לא תשמעו לי
ואביא עליכם פרענות: ותאמרו שא
שאותן הפרענות אינן וסורין על חטא
חטאותיכם אלא סרי ומאורע משאר
המאורעות שארעו בסרי: אני אוסרת
לכם מאותו הסרי זה הוא שפתוב אם
תלכו עמי בסרי ותלבתי עמוכם בחמי
בחמה סרי וזהו עקר דתינו היא תור
תורה משה רבינו ע"ה שכל מאורע
מאורעות שארעו בעולם וכל וסורין
שיבאו בדרך מקרה לכלל בני אדם ד
דין ומשפט הם: וכן אמרו חכמי ה
האמת רבותינו ע"ה אין מיתה בלא ח
חטא ואין וסורין בלא עון:

נוזרי במאמר חמשי

דור עליו השלום הביא שלשה חלקי
חלקים בכבת המות ואמר ה' יגפנו ו
והיא 10 D

RABBI MOSIS.

illum, quæ est causa diuina: uel dies ei constituta ueniet ac morietur: quæ est causa naturalis: aut in militiâ proficiscetur ac interibit: & hæc causa est fortuita. Verum quartam partem omisit, uoluntariam nimirum. Nemo etenim qui ratione præditus est, sibi mortem elegerit, & ad interitum ruit uoluntarium. Quamuis enim Saul necem sibi ipse consciuerit, non tamen propterea id fecit, quod mortem optaret deligeretq; uerum ut hostis irrisiones & illusiones effugeret. Hactenus ille.

Ac illud quidem intelligere debetis mi nomini præcipuum ac principale ex fundamentis legis nostræ, omnesq; item philosophos aperte confiteri, quæcunq; ab ipsis hominibus fiunt, ea in ipsorum manu esse ac potestate, atq; hic nullū esse qui aut trahat, aut cogat & impellat, sed si velit homo seruit Domino semp, sapiens est, & in gymnasijs & philosophorum scholis confidet: sin placet adire consilia impiorum, & furibus sese adiungere, & latitare cum adulteris, illud quoq; facit. Neq; est ea in re uel natura, uel natiuitas, q̄ pertrahat illū ad vnam aliquam harum viarum. propterea iussum & imperatū est illi atq; dictū,

D 13 fac

EPISTOLA

והיא הסבה האלהות: ואי יובו ובאו ומת
והיא הסבה הטבעית: או במלחמה וירד
ונספה והיא סבה המקורית והניח החל
החלק הרביעי וְלֹא הַמְבַחֲרִים בִּי אִיִן לִ
לאדם שיש לו דעת בוחר במות וְאֵלֶּם
ששואל המיית את עצמו לא מבחר
המות אך לדחות התעללות האויב ב
בו עב !

וְדַעוּ רַבּוֹתַי שֶׁעֵקֶר מֵעֵקֶר הַחַיִּינִי וְגַם
הפילוסופים בלם מודים בו שכל מ
מַעֲשֵׂה בְּנֵי אָדָם הֵם מִסּוּרֵיִן לָהֶם וְאִי
וְאִיִן שֵׁם לֹא מוֹשֵׁךְ וְלֹא כּוֹפֵה אֱלֹא א
אִם וְרַצְיָה הָאָדָם יַעֲבֹד אֶת ה' פְּמוֹיֵד וְיִ
וְיִהְיֶה חֲנֻם יוֹשֵׁב בְּבֵית הַמּוֹדֵרֶשׁ וְאִם י
וְרַצְיָה לִילֵךְ בְּעֵצַת רָשָׁעִים וְלַרוּץ עִם ה
הַגִּזְבִּיִם וְלִצְפוֹן עִם הַנּוֹאֲפִים יַעֲשֵׂה ו
וְאִיִן שֵׁם לֹא טֹכֵעַ וְלֹא מוֹלֵךְ שְׁמוֹשׁ
שְׁמוֹשׁ אֹתוֹ לְאֶחָד מִן הַדְּבָרִים לְפִי
לְפִיכֹד וְצִטְטָה וְזָאֲמַר לוֹ עֲשֵׂה כֹד וּב
וּבְנִיח 12 D

RABBI MOSIS.

fac hoc, multaq; huiusmodi. De his autē rebus & similibus exposuimus, partim in libro, quē Arabicē conscripsimus: partim in interpretatione de Iteratione legis, & in alijs libris. Insuper sunt nobis argumēta, quæ certò probant, dissimilem esse rationem eorum quæ hominibus ac brutis animantibus cōtingunt, non autē eandē, vt philosophi dixerūt. Atq; hinc est tripartita illa dissensio. Quo pacto huius rei causam assequi & intelligere potes, quod Ruben iste corarius est & pauper, eoq; superstite eius proles emoriūtur, & Simeon ille aromatopola, & diues, & huius filijs vita manet eo ipso quoq; viuente? Et fieri potest, vt Simeon ille ex diuite inops ac pauper fiat, & corarius, mortemq; obeant eius filij, se viuo: & hoc quidem omne casu est & fortuna, neq; ibi est natura quædam vniuersitatis, & siderum stellarum que virtus, quæ efficiat, vt hic talis sit, ille autē nō sit talis. Hęc sunt verba philosophorū. Altera verò dissensio ex astrologorū sentētia sumit, quorū verba cognouistis & quorū nugæ ad vos perlatae sunt, q̄ affirmant, nunq̄ illud mutari posse, semperq;

D 15 Ruben

EPISTOLA

ובמה דברים בארנו בענינים אלו ובדברים להם בחבור שיש לנו כלש בלשון ערבי או בפירוש המשנה ובכשאר החבורים: ובכן יש לנו ראוי ראיות של דעה שאין מאורעות בני אדם כמאורעות ההמיות כמו שאמר שאמרנו הפלוסופים ונמצא אלו של שלש מחלוקות בנדד הגיע עצמד ש שראובן זה בורסי ועני ומתו בניו בחי בחיור וזה שמיעון בושם ועשור ויחיה לו בניו לפניו ואפשר שיענה שמיעון ויחזור בורסי וימותו בניו בחיור וכל זה קרו בעולם ואין שם טבע בעולם ולא א פח מכונב שגרים לזה האיש שיש שיהיה כך ולזה לא יהיה כך אלו דב דברי הפלוסופים: ודברי מחלוקת השני הוא ענין בעלי גורת המוכרים ש ששמעתם דבריהם ופשוטו הכליהם אצלכם שהם אומרים שאין אפשר שיש שישתנה דבר זה לעולם ולעולם לא יהיה

14 D

RABBI MOSIS.

Ruben coriarium, inopem, ac prole omnino carentem fore, quia sic illi dederit fydus natalitium. Simonem verò tantùm fore diuitè & aromopolam, & filios vnà secum victuros: quandoquidem hoc modo illi cõcesserit planeta ipsius natali die. Quas duas opiniones nos veræ legis viri mendaces esse censemus. Astrogologorù quidem dicta esse falsa, ipsamet ratio coarguit. Omnes enim, quas illi adferunt, nugæ & ineptias, iam pridem ratio consentanea perspicuis apertisq; argumētis euer- tit. Quin etiam eas falsas esse declarat legis traditio. Nam quod si eo modo se res haberet, quid lex? quid præcepta? quid disciplina hominibus prodesset? Etenim eo pacto non relinqueretur alicui facultas quidpiam sua ipsius ratione & arbitrio efficiendi: quandoquidem aliud etiam repugnantem nolentemq; pertraheret, & vt talis esset, siue vt talis nõ esset, omnino cogeret: &

*Questionem posuit
Rabbi Eleazar, posuitne
homo ex iudicio crea-
toris sui euadere, si di-
ceret uel planetam, uel
caeli constitutionem se-
se ad bonum malumue
impulisse. & cæte.*

E I quid

EPISTOLA

יהיה ראובן אלא בורסי ועני ואין לו כח
שכר נתן לו מזלו בעת לידתו ולא היה
יהיה שמיעון אלא עשיר ובושם ובעל
בנים שיחיו לפניו שכר נתן לו כח מז
מזלו בעת לידתו ואלו ב דברים שקר
הם אצלנו בעלי הדת האמיתית ודברי
האצטגונין שקר מפני הדעת שכל הה
ההכלים שאמרו כבר בטלה אותם הד
הדעת הנכונה בראיות ברורות ו גם
הם עוד שקר מפני קבלת התורה שאם
היה הדבר כן מה הועילה התורה והמו
והמוצאות והתלמוד לזה האיש וכן כל
איש ואיש אין לו אמר ר אלעזר אד
כח לעשות כלום אדם יוכל להנצל
מדעתו והרי דבר מבראו בשכיל ש
אחר מושך אותו שיאמר המזל וה
בעל ברחו להיות ב והמערבת יחייבו
בר ושלאל להיות ב אותו טוב או רע
בר ומה הועילו וגו אמר ר אלע
תגזרום או הלמו אלעזר והשיב לו
הלמור 16 D

RABBI MOSIS.

quid age præcepta
& instituta, vel etiã
studia vtilitatis ad-
ferrent?

Ex quo fieret, vt
stulti euerterent le-
gem Mosis piæ me-
morix: ne dicã quo
que rationem eorũ
sententiam refelle-
re, vnã cum omni-
bus ijs argumentis
quæ à philosophis
afferuntur ad refu-
tandũ, quæ à Chal-
dæis eorumq; secta-
toribus dicuntur.
Eodem modo phi-
losophorum verba
qui aiunt eiuscemo-
dires temerè & ca-
su fieri, à nobis fal-
sa statuuntur, ob legis traditionẽ, & vias ei-
quib⁹ nitimur, & q̄ nos amplectimur, & in
cui⁹ vijs nos ambulam⁹, q̄ in eo est q̄ dici-
mus hũc Rubẽ aut Simonẽ nil omninò co-
gere vt sit aromatopola, & opulẽtus, & hũc

E 3 vt sit

Respondit Rabbi Eleas-
zar ad priora, non esse
hanc argumentationẽ,
qua Dei poenam effuge-
re ac euitare queat.

Quoniam licet planeta
interdum ad aliquid ho-
minem instiget: ab eo ta-
mẽ quod impellẽdi atq;
incitandi vim habet se
liberare & vindicare
potest: quẽadmodũ ait
uir ille sapiens in pri-
mis pius: magnos labo-
res sustinui, ut corrige-
rem ex causis naturali-
bus natam propensionẽ
meam. Nam mala con-
cupiscẽtia naturalis ue-
hementer instigat me.
& cæt.

EPISTOLA

הלמודי גמיתא א לראשונה שאינה
אלו הטפשים מ טענה להנצל הא
מבטלים תורת מ האדם מהעונש ל
מישה רבינו עה י לפי שאעפי שה
יהו על שהדעת מ שהמזל מחייב ל
מבטלת דבריהם ב לאדם יוכל להנצל
בכל איתן הראיות ממה שמחייבו ב
שאומרו הפילו כאשר אמר החכם
סופי לבטל דברי רצויק גמור טורח
הבשרים וחכמיה גדול היה לי לבח
וחכמיהם! וגם ד תולדתי ויצר הרע
דברי הפילוסוף ש מאוד מהגרה על
שאומרים שדבר עליו רבו!

שדברים אלו קני שקר הם אצלנו מ
מפני סבלת התורה ודרכיה שעליה א
אנו סומכים ובח אנו מחזיקים וברר
ודרכיה אנו הולכים! היא שאנו אומ
אומרים שזה ראובן ושמיעון אין שם
דבר שמושך זה להיות בו שם ועשיר
זה להיות בו קסי ועני! ואפשר ש
שישחנה 2 E

RABBI MOSIS

vt sit corarius & inops : ac vsu venire potest, vt mutetur hæc res, & cōtrarium fiat, quod philosophi casum esse aiūt: nos autē nō casum & fortunā esse dicimus, sed hāc rem pendere ex voluntate & arbitrio eius, qui dixit (sc. verbum) & factus est mūdus, totumq; illud ius est & iudicium. Cæterū nos minimè intelligimus institutū sapientiæ eius Dei, vt sciam⁹ quo iure aut iudicio decreuerit volueritq; hūc talē esse, & illū talē. Nam nostræ viæ non sunt similes vijs eius, neq; cogitatiōes nostræ cū illius cogitationib⁹ cōueniunt. Nos autē hāc rē cōsiderabimus ad hūc modū: q̄ si deliquisset Simeon, puni⁹, & fit pauper, moriūturq; eius filij, & huiusmodi: Rubē autē q̄ si pœnititudine ductus vitam suā emēdarit, & opera sua examinarit, vaditq; in via recta, ditescit & in omnibus vijs suis prosperitatē habet, & videbit proles suas, vitamq; producet. Hoc ipsum est fundamentū legis.

Nec est quod dicat quispiam, certē per multi eo modo fecerunt, non tamen ijs prosperē euenerūt

In libro, cui titulus est, Debita cordis, licet plurima & bona, & in

E 5 primis

EPISTOLA

שלישיתנה הדבר ויהיה הפך כמו שאמר
 שאומרים הפילוסופ' שזה קרי ואנו א
 אומרים שאין זה קרי אלא דבר זה ת
 תלוי ברצון מי שאמר ויהיה העולם
 וכל זה דין ומשפט ; ואין אנו יודעי
 יודעים סות חכמתו של הק' לה לידע
 באיזה דין ומשפט גור על זה להיות
 כך ועל זה להיות כך כי לא בדרכינו ד
 דרכיו ולא כמחשבותינו מחשבותיו ;
 אבל חכמים אנו לקבוע בדעתנו ש
 שאם חטא שמיעון ולקח ריעני וימר
 נמנותו כגור וכירצא כזה ; ואם שכר
 ראובן ותקן דרכיו והפך במעשיו זה
 והלך בדרך ישנה ועשיו ויגליתו כג
 ככל דרכיו ויראה זרע ויאריך ימים זה
 הוא עקר חכונה ; ואל ואמר אדם זה
 והרי רבים עשו כן ולא הגליחו אין זה
 ראה כי היה להם בספר חובת הלבב
 עון הגונם או יסור הלכות מצאתי ר
 יסורים לנהול דבר רבים דברים טובי
 שהוא 4 D

RABBI MOSIS.

nā peccato alicui ob noxij fuerunt, q̄ hu ius rei causa fuit: vel sunt castigatiōes, vt deinde quippiā præ stabili obtineāt. Et vt semel ac summatim dicā, nostra ratio dei benedicti in hoīesiudicia assequi nō potest, quemadmodū sese habeāt in hoc seculo, & in sæculo futuro: verū ratio nostra ex hoc tanq̄ fundamēto puenit, q̄ oīa eorū q̄ stellas cōtemplantē verba falsa sint omniū prudētum virorū iudicio. At verò non sum ego nefcius fieri posse vt q̄ratis & inueniatis verba singulariū & præstātissimorū quorundā ex verè sapiētib⁹ magistris nostris pię memorię, in talmud, in mischne, & in interpretationibus, ex q̄bus appareat eo tēpore quo in hanc lucem homo a deretur stellas effecisse talia. Quod quidem nullum animis vestris scrupulū inijciet, aut difficultatē mouebit. neq; em̄ in more est, vt relicta doctrina longo vsu recepta & approbata, eam seſtemur quæ dubia est & incerta.

E 7 Sic

EPISTOLA

שהוא טוב מזה: טובים ועימיים כללו של דבר אין השייבים למקום דעתנו משנת די הזה אבל משום דיני הבורא יתברך רובם לא אישנם בכני אדם הוא ה במקור הזה אלא ב הם בזה העולם ו כסות האגרת הוא ובעולם הבא: וד הזאת אי ה אכתנם דעתנו עלה מעי כי זל שכבל פנ מעיקרא היא שכל פנים הם מסובימי דברי החזנים בנו עם ברית החדשה ככוננים שסור הם שנתן לנו משיחנו אצל כל בעלי מד וגאלנו:

מדע: ואני יודע שאפשר שהחם שתחפשו ותמצאו דברי יחידים מחכ מחכמי האמת וכוותינו עה בתלמוד זכמישנה ובמדרשות שדברי הם מרא מראים שבעת תולדתו של אדם גרמו הכוננים בד ובר: אל יקשה זה בעיניכם שאין דבר שנגיח הלכה למעשה ונחרי אפירכי ואשגנוי וכן אין נאוי לאד לאדם

6 E

RABBI MOSIS.

Sic quoq; nõ decet hominem deferere & omittere sententias rationi cõsonas, quæ iam olim veris certisq; argumētis sunt cõfirmatę, & ab ijs quali manus detrahere, & adherere verbis singularium ex sapiētibus piæ memoriæ. Nã fieri potest vt illos latuerit eo tẽpore; vel quod sit in verbis peculiaris quædã vis ac significatio: Vel quod dicta sua tẽpori accommodarunt, vel rei, quæ tum gesta fuit. Quoniã videtis multos esse versus in scriptura, qui non sunt simpliciter intelligendi. Et quia illud ex euidenti- bus argumentis constat, fieri non posse vt simpliciter res illa intelligatur, explicauit interpres sententiam, quam ratio ipsa patitur. Neq; sanẽ vnq̃ homo rationẽ suã post se reijcere debet. Nam oculi sunt à fronte, non autẽ à tergo. Et iam antè vobis expo- sui quid de his rebus sentiam.

Porrò verò quantum ad ea ptinet, quæ Messias fecit, cuius meministis, quoniam verba quædã ad vos meo nomine peruene- runt, scire debetis historiã non eo modo sese habere, quo inaudiuistis. Neq; is in oriẽte fuit, sed in australi regione extitit vir quispiã annis ab hinc viginti duobus, qui se

E 9 ipfius

EPISTOLA

לאדם להניח דברים של דעה שכבר נת
 נתאמנו הראיות בהן וינעור בפיו מה
 מהם ויתלה בדברי יחיד מן החכמים
 עה שאפשר שנתעלם ממונו דבר באי
 באותו שעה או שיש באותם הדברים ר
 רמז או אמרם לפי שעה ומעשה שהי
 שהיה! הלא הראו שהרי כפה בסו
 בסוקים מן התורה אינן כפשוטן ולפי
 שנודע בראיות של דעה שאי אפשר ש
 שיהיה הדבר כפשוטו תרגמו המתו
 המתרגם ענין שהדעת סובלת אותו ול
 ולעולם אל ישליך אדם דעתו אחרי
 כי העינים הם לפניו ולא לאחור וב
 וכבר הודתו לבם אתלפי בדבר הזה!
 ועל עסקו המשיח אשר זכרתם שהג
 שהגיעו לבם דברים משמי לא היה
 בו המעשה כמו ששמעתם ולא כמו
 במזרח היה אלא בארץ תימן עמד אי
 איש אחד יש לדבר זה כל שנה ואמר
 שהוא שלוחו של משיח מישור הוד
 לפני • D

RABBI MOSIS.

Ipſius Meſſiæ nūcium eſſe dixit, dirigentē
viam antè aduentum eius: prædixitq; ijs, re-
gem Meſſiam in aſtrali regiōe apparitu-
rū. Ad hunc plurimi, & Iudei & Arabes cō-
fluxerunt, quos per montes huc illucq; cir-
cūduxit & impoſturis decepit, inquiens,
Venite mecū, & obuiam procedem⁹ Meſ-
ſiæ. Nam ipſe me ad vos miſit, vt dirigam
viam coram eo. Fratres noſtri qui ſunt in
aſtrali regione, longam ad me epiſtolam
miſerunt, qua mihi omne eius conſiliū &
inſtitutū aperuerunt, & innouatiōes quas
in ipſorum precatationibus fecit, & quicquid
apud eos locutus eſt. Præterea ſignifica-
runt mihi ſe ab eo iā dudum miracula per
petrata vidiffe, de quibus quid mihi vide-
retur interrogarunt. Hæc quidem omnia
cognoui, facileq; ex illorum ſcriptis ani-
maduerti & perſpexi miſerum illum homi-
nem nō ſatis ſanum & mentis eſſe compo-
tem, ſed deū timere, nullaq; penitus ſapiē-
tia præditum eſſe: & quicquid ab eo fa-
ctū ac oſtenſum fuiſſe aiebant, id omne fal-
ſum & ementiū eſſe. Ego verò mirificè in
hac re propter Iudeos ſollicitus fui, quorū
cauſa librū triū, p^l min⁹, quaternionū feci,

E II de re-

EPISTOLA

לפני ביאתו ואמר להם בני המלך המשיח הוא יתגלה בארץ תימן ונתנהקבצו אנשים רבים יהודים וערבים עמו ונתה מטעה אותם ואמרו להם בני בואו עמי ונתנה לקראת המשיח בני הוא שלחני אליכם לישור דרך לפניו וכתבו אלי אחינו שבארץ תימן כתבתב גדול והודיעו לי משפטו ודרךו והדושינו שחדש להם בתבלות ומי ומה הנה אמר להם ואמרו לי שבב שכבר ראו מנפלאותיו בני ונדרשאל ושאלו לי על זה והבנתו כל הדברי הדברים והבנתו מיתוד דברי כתבם ששאותו האיש העני חסר דעת אפואל הנה ירא שמים ואין בני חכמי חכמה כלל וכל מה שאומרים שעשעשה או נתנה על דודי הכל שקר ונבוב ופחדתי על היהודי משום והפחדתי להם כמו שלשה קונדרוסים בענין ה המלך 10 E

RABBI MOSIS.

de rebus mēsiæ regis, & de iudicijs eius, & de signis & iudicijs tēporis, quo is appare-
re deberet. Quoq; illos cohortatus sum, vt
istū hominē admonerent, ne fortè & ipse
periret, & Synagogas quoq; in vitæ dſcri-
men induceret. Verū vt breuiter dicam,
post annū captus est, & omnes qui ei prius
adhæferant aufugerunt. Verū enim uerò
quidam ex Arabum regibus, vbi eum ce-
pisset, interrogauit, quamobrem hoc fecif-
set? Respondit: Mi Domine rex verū ego
dico, me iuxta Dei mandatum fecisse. Ait
illi rex: quó nam prodigio & miraculo il-
lud declaras? Cui respondit: mi Domine
rex, capite me plectas, & deinde ego refur-
gam, viuamq; vt prius.

Ergo rex, non po-
tes inquit, prodi-
giū eo maius ac cer-
tius habere. Et si qui-
dem ita est, ego & v-
niuersus mundus sa-
nè credemus verū
esse quod ais, bonū
& probabile, maio-
resq; nostros in gra-

*Simile quiddam fa-
ctum est anno millesi-
mo quingentesimo à Iu-
deo quodam, cui nomē
erat Lemlen. Quam ea-
go historiam fortè aliās
Deo uolēte, totam euul-
gabo, unā cum rebus ge-
stis Rabbi Davidis, qui*

E 13 uicet-

EPISTOLA

המלך המשיח וסימניו וסימני הזמ
הזמן שיתבא בו והזהרתי אתם שי
שמהירוניה האיש שמא יאכר הוא ויא
ויאכרד הקהלות : כללו של דבר
לאחר שנה נתפש וברחו מפניו כל הו
הנלויים אליו ויאמרו לו מלך אחד ממ
ממלכי העובדים אחר שהתפשו מהו
זאת עשית אמרו לו אדוני המלך אמת
אני אומר כי בדבר ה עשיתי : אמר
לו המלך מה המופת שלך : ענה וא
יאמר לו אדוני המלך החד ואשי וא
יאחר בו אני אחיה ואקום ואחיה כבו
בפראשונה : אמר טאה גב נעשה ש
לו המלך אין לב שנה אך מיהודי
מופת גדול מזה אחד ששמרו לימ
ואם הוא אני וכל לימלן : ואולי ב
העולם נאמין בו בעת אחר איה את
בודאי שדברך כ אתן לאורה כל אי
כלם אמתניים וט אותו המעשה עם
וטובים ונבחרים ענין ר' רוד שבו
ושקר 12 D

RABBI MOSIS.

ui errore fuisse, & fe
ipfos vanitate qua-
dā delufisse, in qua
nulla inest vtilitas.

Confestim rex gladium afferri mādavit,
quo ad regem allato caput eius refecari iu-
bet. Atq; ita periit miser ille, cuius mors sit
expiatio sui ipsius & totius Israël. Iudæi
verò plerifq; in locis magna pecunia mul-
ctati sunt, & etiamnum ibidem reperiun-
tur nonnulli, qui eum modo reuicturum
asserunt, & è monumento suo resurrectu-
rum. Hoc pacto se res habet. Quod si au-
diuistis literas meas deuenisse ad Pas, for-
tassis eæ quas in australem regionem, misi
descriptæ sunt, & peruenerūt vsq; ad Pas.
Ac iam antè dixi vobis, omnes quæstio-
num vestrarum subtilitates in hac re, vni^p
arboris ramulos esse, uosq; ex animi mei
sententia cohortor, ut abscindatis arborē,
eiusq; ramulos amputetis, & plantetis ar-
borē ueræ ac bonæ scientiæ, & de eius fru-
ctu ac bonitate edatis, & extendatis manus
uestras, capiatisq; de arbore uite, & come-

E 15 datis,

EPISTOLA

ושקור נחלו אבות שבימי גם משוש
אבותינו הכל ואין פלאותיו נשרת :
בם מושל | מיד גור המלך רצה וא
ואמר קחו לי חרב ויבואו חרב לם
לפני המלך רצה וחתכו את ראשו ונ
ונהרג אותו העני תהא מיתהו כפר
בפרה עליו ועל כל ישאל | ונעשו
ונעשו היהודים ברוב המקומות מי
מיון גדול ועד עתה יש שם הסרי
דעת אומרים עתה וקה וועמוד מק
מקברו | בן היו הדברים ואם שמע
שמעתם שהגיע כתבו לפאס שמוא א
אתם הדברים ששלחתי בארץ תימ
תימן הועסקו והגיעו לפאס | ונבר
אמרתיו לכם שכל דקדוקי השאלות
שלכם בענין זה כלם שריצו אילו אחד
הם ואני אצוה לכם בדעתי גודו אילג
אילגא וקציעו ענבוהי ונטעו עץ הד
הדעת טוב ואבלו מפריו וטובו וש
ושלחו 14 E

RABBI MOSIS.

clatis, viuatique in æternum. Deus benedictus miseratione sua vos vnâ nobiscum dignos efficiat vt de fructu eius colligamus:& saturemur de bonitate ipsius, donec viuamus in æternum. Amen. Sic faciat Deus pro sua voluntate & vestro desiderio, & iuxta voluntatem & desiderium

fidelis amici & fratris vestri, qui se-

cundo subscripsit Mosis filij

Meimon Haspani

piz memo-

ria.

Finis epistolæ Mosis de
astrologia.

F 1 Hæc

EPISTOLA

ושלחו ידיכם וקחו גם מעץ החיים וא
ראכלו ותחיו לעולם ; ה' ש' ב' ח'

ברחמינו יזכנו ויזכה אתכם לארות מים
מפריה ולשבוע משובו עד אשר נחיה
לעולם אמן בן נאמן ה' ברצונכם ותאו

ותאוהבם ורצון וחשק נאמן אהב

אהבתכם צחוקם החותם שג

שנית משה בר מיי

מיימון הספרדי ;

ל'י

שלם אגרת ר' משה מאגרת

הכוננים ;

כמו שידעת בענין איוב ! והשם מכפיל
 לו שכרו ! ויש שיהיה לרשע אנשי ד
 דורו ויכתנהו הבורא להראות חסדותו
 רעבותו לאלהים מבלעדיהם כמו ש
 שאמר אבן חילנו הוא נשא ומכארכינו
 Esai. 53. סבלם ! ויש שיהיה מפני שאינו מ
 מקנא לאלהים לקחת דין מיאנשי דורו
 כמו שידעת מענין עלי ובניו !
 Samu. 2. וטובת הבורא על הרשעים שיהיה לט
 לטובה שקדמה לו יגמלהו המקום ב
 בעולם הזה ! כמו שאמר ומשלם ל
 לשנאו אל פניו להאבידו ! ויש שית
 Deut. 7. שתהיה על דרך הפקדון עד שיהן לו ה
 הבורא בן צדיק שיהיה ראוי לה ! כמו
 שאמר הכתוב יבין רשע וצדיק ולבש !
 Job 27. ואפשר שתהיה סבה לרעתו ! כמו שנ
 שנאמר עשור שמורר לבעליו לרעתו !
 Eccle. 5. ואפשר שתהיה להאריך לו הבורא עד
 שישוב ויהיה ראוי לה כמו שידעת מ
 מעשה מנשה ! ויש שתהיה להסיד
 שקדם 3 F

Samu. 2.

Deut. 7.

Job 27.

Eccle. 5.

Hæc quæ sequuntur sunt ea, quæ prius
 recepimus nos ad finē huius epistolæ ad-
 iecturos esse, ex libro חובת הלבבות. Ceterum hæc neque punctis notare, neq; interpretari visum est, vt in ijs sese studiosi huius sacræ linguæ exercerent.

ואחר כך יפתה אותך בענין הגמול וה
 והעונש ויאמר כי אנים הולכים
 על דרך האמת והצדק ! וכבר כתוב ה
 הצלה בזה בשער הכטחון וכתוב לך
 מעט מן הדרכים אשר בעבורם הצדיק
 עומד בצרות בעולם הזה כי יש צדיק א
 אשר ימונע ממוני טרפו ויבואוהו פגע
 פגעים ואפשר שיהיה לעון שקדם לו
 והתחייב להפרע ממוני עליו כמו שא
 שאמר הן צדיק בארץ ישולם ! ויש ש
 Prouer. II. שיהיה על דרך התמורה ויענהו בער
 בעולם הזה כדי שיהיה לו גמולו חטר
 הטוב שלם לעולם הבא ! ויש שהיה
 להראות סבלו והסבתו הטובה בעבר
 בעבודתו כדי שילמדו בני אדם ממוני
 כמו 4 F

Prouer. II.

Errata.

Pag. 43. vers. 20. lege, quàm ab ea functione, quæ &c. Pag. 21. ver. 13. est, ex hac phantasia tres &c.

In epistola de Astrologia.

B 13. vers. 5. lege eos siue ex vera, siue ex falsa &c. Pag. 39. defunt in quibusdam exemplaribus loci duo annotandi in margine, Psal. III. & Leuit. 25.

טעיות

Pag. 8. vers. pr. & 10. lege מייסוד

Pag. 26. ver. 14. lege מופעלות

Pag. 102. ver. 19. lege קודם & האור & ver.

21. השמיים & המצאם

xvi, 337

שקדם לאביו יהיה ראוי להטיף לבנו ב
 4. Reg. 10 בעבורו כמו שאמר ליהוא בני רבעים
 ישכולך על כסא ישראל : ויש שיהיה
 לנסות אנשי התרמית והמצפונים הר
 הרעים כשהם רואים זה ממהרים לס
 לסור מעבודת הבורא וחשים להתרצ
 להתרצות אל אנשי הרשע ואז יתנו
 לאלהים ויראה הנאמן לעבודתו וסבלו
 עת ששולטים בו ומכוישים אותו ומ
 ומקבל שנו מאת הבורא כמו שידעת
 מענין אליהו וירמיהו עם מלכי דורם
 ואחריו יסתפק לך בגמול העולם הבא
 והעונש מפני מיעוט מצויותו בתורת
 משה : ובאשר תסתכל בדברי הנביאים
 ובדברי רבותינו תבטח בכבוד
 הגמול והעונש
 לעולם הבא :

בולך ואלי

XVI-337

56
 6
 2
 1
 5
 2

